

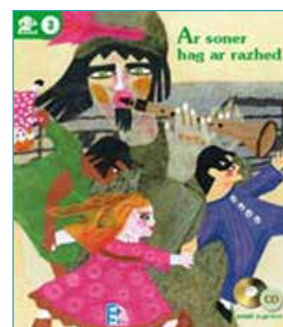
ENEZ AL LEGUMAJ

Lodenn bedagogel evit ar pezh-c'hoari skrivet gant Goulc'han Kervella

• Penaos eo bet skrivet ar pezh-c'hoari ?

Er penn-kentañ e oa ur gontadenn, Enez al legumaj. Un nebeud bloavezhioù zo em boa klevet ha lennet war ar c'hazetennoù e oa bet dirollet war Enez-Vaz ur bern konifled. Dic'hastet o doa an trevajoù legumajoù. Den na doare ebet a oa deuet a-benn diouto. Drastet e oa pep tra ganto er parkeier hag el liorzhoù.

Deuet e oa da soñj din eus **mojenn pe gontadenn ar soner fleüt, e kêr Hamelin, e Bro-Alamagn** er Grennamzer. Pinvidik ha lorc'hus e oa tud Hamelin, ken e oa bet aloubet kêr gant milieroù a razhed du. Ha rivinet kêr ganto. Ur soner fleüt a gasas anezho er-maez eus kêr, war-bouez e vefe roet dezhañ mil pezh aour. Pa voe graet al labour gant ar soner ne roas ar maer nemet ur pezh aour dezhañ. Ma sachas ar soner war e lerc'h, ouzh ton ar fleüt, bugale Hamelin hag o c'has pell diouzh o bro ha diouzh o zud.

Ha me lakaat **e-kemm an daou istor : Enez-Vaz ha Kêr Hamelin.** Daou legumajer pinvidik en enez, lorc'hus ha faeüs, e-lec'h bourc'hizien Hamelin. Konifled e-lec'h razhed. Ur sonerez fleüt o tont da ginnig kas al loened er-maez eus an enezenn. Ha da echuiñ... ne lavarint ket ouzhpenn !

Er gazetenn Ya em boa lakaet embann ar gontadenn-se ha diwezhatoc'h en dastumad *Penaos e Ya ar bed* embannet ivez gant Keit Vimp Bev. Gant tresadenn-liv kaer Owen Poho.

Bep tri bloaz e sav Ar Vro Bagan **ur pezh-c'hoari nevez** evit ar vugale.

War-lerc'h *Al Labous hag ar Pesketour* hag *Ar Gêr vras* edomp o klask danvez nevez. Kinniget em boa va c'hontadenn d'ar strollad. Asantet e oa bet : farsus e oa ; anv enni eus labour-douar, divroañ, pinvidigezh ha paourentezh. Ha dreist-holl, ur gentel : **ret eo d'an den delc'her d'e c'her** ha n'eo ket livañ gevier. Reizhded hag onestiz eta, perzhioù dibar prizet gant ar vugale, ha dilezet gant ar re vras alies, siwazh.

Ret e oa neuze **sevel ur pezh-c'hoari diwar ar gontadenn** : lakaat an istor da dremen war ul leurenn dirak an arvesterien. Ur pezh aes da gompren evit bugale etre 5 ha 11 vloaz – e brezhoneg pe e galleg. Aes da gompren ha ne vefe ket enoeüs. Lakaat buhez ennañ, gant tudennoù plijus, darvoudoù farsus ha damskrijus a-bep-eil. Hag ur gentel sklaer da gompren : **ar Mad trec'h d'an Droug**.

Peseurt kemm zo etre ar gontadenn hag ar pezh-c'hoari ?

Tremen a ra an istor **en hevelep lec'h** : en-dro d'an tiegezh, e-barzh hag er-maez, **en un devezh hag un nozvezh** e tremen ; ha n'eus nemet un istor eeun. Da lavaret eo reolenn an 3, gouez d'ar c'hoariva klasel gall.

Tudennoù ouzhpenn zo er pezh-c'hoari : ar pilhaouer o tont da glask pilhoù ha truilhoù d'an enez, an divroad, o tec'het diouzh ar brezel, evit klask bod ha boued en enez.

Perak an tudennoù-se ? Evit lakaat muioc'h a vuhez hag evit diskouez an degemer fall roet d'ar re baour ha d'an estrenien gant an daou gouer pinvidik.

• Un diverrañ eus ar pezh-c'hoari

Divizoù 1-2-3

Ar vuhez en enezenn. Ar gouerien, Fañch ha Soazig, o lakaat legumaj (hadañ, c'hwennat, दौरा, tennañ, kempenn...). Gwerzhañ anezho. Gounit kalz a arc'hant. Gant an arc'hant, prenañ traoù brav : ur c'harr-tan, ur vag, un ti, traoù en ti... Brein eo o c'halon gant an arc'hant (kas kuit ar re baour, an estrenien).

Diviz 4

Ar c'honifled o tont en enez ha debriñ al legumaj. Mantret eo an daou legumajer, o welet an distruj. Rivinet int. Petra ober ?

Diviz 5

Klask meur a zoare evit lazhañ pe kas ar c'honifled kuit. Lakaat toulloù-trap, gripiji, lasoù-kroug. Isañ chas war o lerc'h. Tennañ gant o fuzuilhoù... Netra ebet. Ne c'hellont ket pakañ ar c'honifled. Fallgalonet int.

Divizoù 6-7

Embann a ra Fañch dre bevar c'horn ar vro e vo roet mil pezh aour d'an neb a gaso ar c'honifled kuit eus ar vro. Dont a ra ar sonerez fleüt d'en em ginnig, evit gounit ar mil pezh aour. Asantiñ a ra Fañch. Seniñ a ra ar sonerez un ton brav-kenañ. Dont a ra ar c'honifled er-maez eus o zoullou ha mont war he lerc'h. Kas a ra anezho er-maez eus an enezenn un dervezh reverdi vras.

Diviz 8

Laouen eo Fañch ha Soaz. Gouel zo ganto ha bec'h d'al labour diouzhtu. Hadañ, c'hwennat, rouesaat, kutuilh, kempenn, gwerzhañ, dont da vezañ pinvidik-mor adarre. Ha prenañ leun a draoù brav. Ha fae ganto war ar re baour hag an estrenien.

Diviz 9

Erru ar sonerez diwezhatoc'h, da c'houlenn he gopr. Nac'h a ra Fañch hag ober goap outi. Ur pezh aour nemetken a ro dezhi ha kas anezhi kuit.

Droug a sav er sonerez. En em lakaat a ra da seniñ er parkeier hag el liorzhoù. Dont a ra al legumaj er-maez eus an douar ha mont da heul ar sonerez. Kas a ra anezho er-maez eus an enezenn. An dud ne zeuont ket a-benn da zelc'her anezho.

Diviz 10

Ne gresk netra ebet ken en enez. Kraz eo an douar. Paour ar re a zo bet pinvidik ha rankout kuitaat ar vro. En ur vro all – Menez Are – emañ ar sonerez hag al legumaj o tañsal hag o kanañ laouen.

• Penaos leurenañ ar pezh-c'hoari ?

An tudennoù

Soazig, ur goueriadez o c'hounit legumajoù

Fañch, ur c'houeriad, pried Soazig

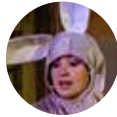
- Fridu, o c'hi, tagnous an tamm anezhañ

Veig, ur pilhaouer eus Menez Are

Youn, un divroad eus Bro-Siria

Konifled

Ar sonerez fleüt

Ar c'hinkladurioù, evit diskouez al lec'h ma tremen an istor

– An enezenn dre vras : ur vaketenn war ruilh o tiskouez an enezenn gant an tiez pinvidik hag al liorzhoù strujus. Pa droio da zibenn ar pezh-c'hoari ne vo gwelet nemet reier sec'h ha kraz.

– Un ti, ma weler an diavaez hag an diabarzh anezhañ. Penaos 'ta? Treiñ a ra ar c'hinkladur-se war un ahel; maez ha diabarzh tro-ha-tro.

– Ar parkadoù legumaj : daou gased bras war ruilh (gant rodoù) a c'heller kas ha degas war al leurenn, ken aes ha tra !

Ar c'hinkladurioù bihan, an traouachoù

– Al legumajoù a gresk en daou « liorz » graet gant danvez mezher pe gloan. Penaos e vezont gwelet o tiwan hag o kreskiñ?
Gant ur rod, dre guzh, e vezont lakaet da sevel – pe da ziskenn.

– Paneroù an daou legumajer.

– Al louzoù da lazhañ ar preñved; al ludu da strujañ an douar.

– Koufr an arc'hant en ti; an daol; an div gador.

– Karrigell ar pilhaouer.

– Malizenn an divroad.

– Armoù Fañch a-enep ar c'honifled :
ar spontailh, ar fuzuilh...

– Ar fleüt.

Ar gwiskamantoù

Evit gwiskañ an daou legumajer, ar pilhaouer, an divroad, ar sonerez fleüt; hag al loened ivez, ar c'hi, ar c'honifled...

Ar gouloù

- Gouloù an Heol o tiskouez an deiz;
- gouloù al Loar o tiskouez an noz;
- ha gouloù trist o tiskouez ar marv war an enezenn deuet da vezañ gwerc'h.

Ar c'hanaouennoù hag ar sonerezh

- Sonerezh klasel, Mozart, Vivaldi, a ya da heul ar c'hoari : laouen, lañsus, glac'harus, fromus a-bep-eil.
- Trouzioù evit diskouez al legumajoù o kreskiñ, ar redadegoù, ar c'honifled o laerezh al legumajoù... e doare tresadennoù-bev (filmoù).
- Kanaouennoù kanet war-eeun gant an tudennoù hag a c'hell bezañ desket en a-raok gant ar vugale ha kanet a-gevret gant ar c'hoarierien (gwelet anezho war-lerc'h skrid ar pezh-c'hoari).

- A22. Kan soubenn ar c'haol
- A23. Tio, tio
- B27. Marzhin ar strobinner

- B36. Ur c'hadig, div c'hadig

• Goulennoù diwar-benn ar pezh-c'hoari

Rak-c'hoari

1. Daoust ha bras-kenañ pe bihan-sot e oa an enezenn?
2. Yen-skorn pe tomm-berv e oa an amzer?
3. Penaos e oa an amzer en enezenn?
4. Peseurt douar a oa en enezenn?
5. Peseurt legumaj a greske en enezenn?
6. Gant petra e vez(e) trempet/strujet/temzet an douar?
7. Peseurt tremp (struj, temz) a vez(e) lakaet en douar?
8. Pelec'h e vez kavet bezhin?
9. War betra e kresk ar bezhin?

kaol-fleur : ur gaolenn pe ur penn-kaol
artichaod : ur penn-artichaod
ognon : ur penn-ognon
chalotez : ur chalotezenn
karotez : ur garotezenn
avaloù-douar : un aval-douar
patatez : ur batatezenn
pour : ur bourenn pe ur penn-pour
piz-bihan : ur bizenn-vihan
fav-glas : ur favenn-c'hlas
rabez-ruz : ur rabezenn-ruz
(bete / beterabez)
kignen/kignon : ur penn-kignen
kaol-pom : ur gaolenn-bom
irvin : un irvinenn
irvin-ruz : un irvinenn-ruz
konkombrez / kourjetez / pimant-ruz
fer : ur ferenn

Diviz 1

1. Piv eo Soazig?
2. Piv eo Fañch?
3. Pelec'h emaint o chom?
4. Petra eo anv an enezenn-se?
5. Petra eo micher Soazig ha Fañch?
6. Peseurt legumajoù a c'hounezont (o deus en o liorz)?
7. Petra a ra Soazig evit lakaat anezho da greskiñ?
8. Ha Fañch?
9. Petra eo ar moked a laka Fañch war al legumaj?
10. Evit ober petra?
11. Mat eo ar moked evit ar yec'hed?
12. Fall eo an amprevaned evit al legumaj, evit an douar?

Diviz 2

1. Petra a reont gant al legumajoù goude-se?
2. Pelec'h e vez gwerzhet legumaj?
3. Kalz a arc'hant o deus gounezet?
4. Petra emaint o vont da ober gant o arc'hant?
5. Pelec'h e kuzhont an arc'hant?
6. Pelec'h e lakaont al legumajoù da greskiñ buanoc'h?

Diviz 3

1. Piv eo an den gant un tok-boulouz war e benn?
2. Petra eo e anv?
3. Petra eo e vicher?
4. Petra zo gantañ?
5. Petra zo er garrigell?
6. Perak ez eus skudelloù hag asiedoù gantañ?
7. Eus pelec'h emañ o tont?
8. Pelec'h emañ parrez Lokeored?
9. Penaos eo degemeret Veig gant Fañch?
10. Ha gant Soazig?
11. Petra a ginnig Soazig dezhañ evit kaout ar skudell vrav?
12. Petra a ginnig dezhañ da zebriñ, da evañ?
13. Petra a ro dezhañ evit prenañ boued?
14. Penaos e kas Fañch ar pilhaouer kuit?
15. Pe anv eo ar c'hi?
16. Peseurt ki eo?
17. Petra a vez graet gant ar pilhoù hag an truilhoù?
18. Piv eo an den o tont gant un tok war e benn hag ur vantell hir war e gein?
19. Petra zo gantañ?
20. Petra eo e anv?
21. Eus pelec'h emañ o tont?
22. Pelec'h emañ Bro-Siria?
23. Perak en deus kuitaet e vro?
24. Penaos eo deuet betek hor bro?
25. Petra emañ o c'houlenn digant Fañch ha Soazig?
26. Penaos eo degemeret gant Fañch?
27. Ha gant Soazig?

Divizoù 4 ha 5

1. Peseurt loened a zeu da zebriñ al legumaj?
2. Peseurt anvioù o deus c'hoazh?
3. Penaos e klask Fañch kas anezho kuit?
4. Dont a ra a-benn?

Diviz 6

1. Penaos e ra, neuze, evit gellout kas anezho kuit?
2. Petra a ginnigo d'an dud a c'halvo?
3. Piv a zeu da ginnig ober al labour?
4. Penaos o deus klevet ar goulenn?
5. Penaos e kasfe Veig ar pilhaouer anezho kuit?
6. Penaos e rafe ar c'honifl?
7. Penaos e rafe Youn an divroad?
8. Petra a respont Fañch dezho?

Diviz 7 hag 8

1. Piv a zeu e-kreiz an noz da skeiñ ouzh dor Fañch ha Soazig?
2. Petra eo he micher?
3. Gant petra e ra he micher?
4. D'ober petra eo deuet d'an enezenn?
5. Pegement he devo evit ober al labour?
6. Diouzhtu e ro Fañch ar mil pezh aour dezhi?
7. Petra a ra ar c'honifled pa glevont ar sonerez?
8. Petra a lavaront?
9. Da belec'h emañ ar sonerez o kas anezho?
10. Petra a ra Fañch ha Soazig pa vez aet ar c'honifled kuit?
11. Laouen pe drist int?
12. Kreskiñ a ra al legumajoù adarre?

Diviz 9

1. Petra a ro Fañch d'ar sonerez fleüt? Pegement?
2. Laouen eo ar sonerez?
3. Petra a ra neuze?
4. Petra a lavar al legumajoù?
5. Da belec'h e kas ar sonerez anezho?

Diviz 10

1. Petra e teu enezenn al legumaj da vezañ ?
2. Petra e teu Fañch ha Soazig da vezañ ?
3. Hag al legumaj ?

